

ETNOMUZIKOLOGIJA

Franjo Šaver Kuhač

Miroslav Vuk, Zagreb

(Nastavak)

U tom poslu samo je Hrvatska pravi medium jer ova je znala tradicionalno sačuvati najstarije napjeve čistoga slovjenskoga značaja kako po melodizaciji i harmoniji, tako po ritmici i konstrukciji, a znala je opet od sveobće evropske glasbe i sveobćega napretka toliko poprimiti, da može biti čisto slovjensko, a ipak s ostalim svijetom u dodirištu.

Sve ovo što sam tuj rekao, plod je mojega iztraživanja, a rezultati ovi bili su mi kažiprstom za sbirku moju i za one moje povjestne razprave, koje je akademija naša u Radu svom objelodanila. Ne pada mi na um ovo posljednje samu izticati, ali toliko ipak smijem spomenuti, da ni jedan Slovenac, Srbin ili Bugarin nikakve pripreve za poviest slovjenske glasbe učinio nije, koja je znameniti dio poviesti kulture, te da ni Česi, ni Rusi, ni Poljaci takvih iztraživanja pokušali nisu; nadalje, da nijedan od svih slovjenskih naroda takove izvorne glasbene terminologije ne ima, kakovu sam izneo u svom hrvatskom (ne južnoslovjenskom!) katekizmu glasbe i u pomenutih poviestnih prilozih, te kakovih ću izrazah još mnogo više na vidik iznieti u poviesti pjevanja, koju bi — ako nije drugčije odlučeno — sbirci svojoj na kraju dodao. Dakle i u tom stoje Hrvati svim ostalim na čelu!

Ako to uspjeh nije, pa ako se misli, da je sav taj moj rad nepromišljen, nesistematičan te hrvatskomu ponosu na užtrb, tada neće mi ino preostati, nego pero svoje položiti i cieli ostali material, što ga još imadem (bud za narodnu glasbu i njezinu teoriju, bud za poviest hrvatske umjetnosti, koja još te radnika čeka), onim ostaviti, koji su bolji rodoljubi od mene, više sposobni, više marljivi i više uztrajni; koji su pripravnici veće novčane žrtve doprijeti za sakupljanje takova materiala, te koji su još manjim prihodom zadovoljni od onoga, kojega ja od domovine uživam. U oči ove alternative očekujem od visoke vlade, od visokoga zastupništva zemlje, od naobraženoga občinstva pa i od naše mladeži višjih školah, da će uza me biti, te pripomoći, da cilj svoj postignem, koji sam si u najsvetijem rodoljublju stavio, i da uzmognem daljnjim svojim radom još te dokazati, koliko su Hrvati, a koliko ostali Slovjeni na jugu u prošlih stoljećih glasbu gojili i koliko su materiala i koliko silah dali glasbenomu svijetu.

Gospodin dopisnik Šv. pako neka bude uvjeren, da će tako biti, kako je sam rekao: 'Kuhač si neće za to razbijati glave, što ga ja ne držim više za hrvatskoga Vuka, on će raditi i nadalje, kako je dosad radio.'

U Zagrebu 1. srpnja 1880."

Fr. Š. Kuhač

Izlazak prve Kuhačeve knjige naišao je na (ne) očekivano povoljan prijem. Prihvatili su je sa zadovoljstvom njezini rijetki pretplatnici, a odmah su se s priznanjima i pohvalama Kuhačevu radu pojavili prikazivači toga djela i kritičari, od novina do stručnih i znanstvenih časopisa, od domaćeg do inozemnog tiska.

Navodim nekoliko prikaza:

"Iz hrvatskoga ilustriranoga tjednika "Vienca",
štampano u brojevih 14. i 15. mjeseca travnja godine
1878.

Bit će tomu deset godina, što je g. Kuhač, prolazeći Zagrebom u Dalmaciju, prvi put ovdje pokazivao ljepotu pučke naše glasbe, glasovirajući pred skupom književnika i glasbenika po izbor popievke iz ogromne svoje sbirke. Kako su svi bili razdragani i uzhićeni, slušajući prvi put u toliku obilju i raznoličju pučke pjesme iz najrazličitijih naših krajeva! Kako su se svi veselili u nadi, da će g. Kuhaču lahko biti, da do skora tiskom objelodani to divno narodno blago! I evo poslije toliko godina brige i naprezanja, bez ičije pomoći, uz velike svoje novčane žrtve, u samoj nadi, da će bar gotovo već djelo narod harno prihvatiti, g. Kuhač počeo je izdavati krasnu svoju sbirku. Ovih dana izašla je 1. svezka I. knjige, sadržavajući 97 'ljubavnih popievaka iz novije dobe'. (...)

Već ova svezka dakle pruža obilne i raznolike glasbene naslade. Doista gospodin je Kuhač učinio ovim mnogoljetnim radom svojim rodu glas; bila bi sramota, kad ga nebi hrvatsko občinstvo obilno poduprlo, što se dosad žalibože nije dogodilo, jerbo mu se je prijavilo istom toli malo predbrojnika, te bi on, ako stvar ne okrene na bolje, morao obustaviti daljnje izdavanje, na veliku sramotu i štetu našega duševnoga stanja i razvijanja. (...)

Želimo dakle punim pravom,... da može do kraja izvesti svoje velevažno djelo, na kojem njemu i narodu svaki prijatelj hrvatskoga napredka od srca čestitati mora.

Dr. Franjo Marković,
sveučilišni profesor i pravi član jugosl.
akademije znanosti i umjetnosti."

U "Kroatische Postu" od 8. travnja 1878. pohvalnu kritiku i prikaz objavio je Heinrich Hirschl, regens chori synagoge.

Stjepan Kućak, gimnazijski profesor javio se u "Hrvatskom učitelju" 1. svibnja 1878. slijedećim prikazom: (...)

"Njeki velečanstveni prizor se otvara pred nami. Posle žestoka krvava boja za krst častni i slobodu znatnu, hvataju se vile u kolo te iz sto grla kó jednim glasom pjevaju južnosloviensku. Svi luzi na jugu našem, svi vilinski dvori tu su zastupani: tu je Hrvatica, Srbkinja, Bugarka, Slovenka i napose: Zagorka, Slavonka, Dalmatinka, Crnogorka, Štajerka, Kranjica, Istranka, Primorka, Podolka, Posavka, Podravka, Sriemkinja, sve se one, kóda su od vajakada zajedno, liepo slažu i sudaraju, da je milina. I tu njim na očigled dižu se divni dvorovi novi, što ih sloga gradi njihovoj zajednici, novomu zajedničkomu radu na polju umjetnoga stvaranja i napredka. Jošte se ni zidine ne popeše iz temelja, a ono se divna zgrada u svjetlih potezih pod zlatnim krovom sjaje i obuhvaća predstojnice i zastupnice svega onoga skromnoga rada narodnoga, što ga mi razumievamo pod narodnim blagom.

Ovako nam se zanosi pamet i nadimlju grudi gledeći promatrajući Kuhačeve narodne popievke. I tko god s nami tako gledje i promatra, neće se oteti onomu utješljivomu zanosu u nedaleku budućnost, gdje se i narodna nam umjetnost poput sjajne zgrade pomaljala nam bude na temelju narodnog umienja. Narod pjevač, kó narod mučenik, doživjeti će i to, gdje se iz njegove popievke ciela umjetnost kao svojina njegova, domaća radjala bude; on će svojom popievkom dati glasbi umjetnoj takav ukus i kraj, da izadje njegova stvar poput ukusne nošnje narodne, koja će u svjetskoj umjetnosti slovit kao južno-slovienska i napokon slovienska. (...)

Djelo se izdaje uzpored i ćirilicom, misliti će i reći tkogod: čemu taj trošak, čemu taj trud u našem vieku? Nu neka se tješi tim, da svaki viek ima svoju skulu, pak da se nikada kajati nećemo s toga, što smo do skrajnosti bili snošljivi i sve učinili, da se do sloge i ljubavi dodje. Ne-ka bude ta žrtva u slavu velikoga i slavnoga ruskoga naroda."

Vrlo pohvalan i stručan prikaz iz pera sveučilišnog profesora dr. Izidora Kršnjavog donio je 14. svibnja 1878. i hrvatski dnevnik "Obzor".

Svoje oduševljenje izlaskom prve knjige izrazio je i prvi tenor hrvatske narodne opere Franjo Gerbić u "Narodnim novinama" od 13, 14, 15. svibnja 1878.

U Kuhačevu čast javio se svojim hvalospjevom i "Agramer Zeitung" 1. lipnja 1878.

Ruski dnevnik "Moskovskija vjedomosti" broj 309 od 13. prosinca 1877. objavljuje Kuhačevu obavijest o pretplati na prvu knjigu i obavještava svoje čitatelje o Kuhačevu melografskom radu.

Petrogradski tjednik "Graždanan" 15. travnja 1878. javlja svojim čitateljima da je uredništvo dobilo od predsjednika JAZU Franje Račkoga obavijest o tiskanju Kuhačeve zbirke. Nabraja krajeve u kojima je Kuhač kroz 12 godina skupljao narodne popievke, hvali prvu svesku i preporuča pretplatu.

Češki tjednik "Hudbeni i divadelni Věstnik" u srpnju i kolovozu 1878. prikazuje važnosti Kuhačeva rada, hvali prvu svesku i Kuhača uspoređuje sa svojim Erbenom, Martynovskym i opširno citira ideje dr. Durdika o narodnom stvaralaštvu.

Josip Nollu u dnevniku "Slovenski Narod" br. 136, 15. lipnja 1878. piše: "Velikansko se more imenovati delo, katerega se je lotil izdajatelj narodnih pesnij jugoslavenskih, znani hrvatski skladatelj in glasbenik g. Fr. Š. Kuhač. (...) Mož, ki je žrtvoval lep del svojega življenja in imetka temu, da otme pozabljenju bisere narodnega pevanja, ki je nabiral kakor marljiva čebelica narodovo blago, zasluži pač, da ga podpira vsak pošten Slovan, komur je le malo mar za razvoj svojega naroda."

Politički časopis "Zastava" u Novom Sadu objavio je 22. listopada (3. studenog) 1878. godine ovaj sadržaj:

"U ovom listu bilo je u svoje vreme govora o "J u ž n o - s l o v e n s k i m n a r o d n i m n a p e v i m a" koje izdaje vredni g. Fr. Š. Kuhač u Zagrebu. Tada je preporučeno našem srpskom svetu, naročito muzikalnom, da otzivom svojim podpomogne to poduzeće. (...)

Na žalost moramo izpovediti, da smo se i mi u svome pozivu i vredni izdavač u svojoj nadi l j u t o p r e v a r i l i. Ne samo da ne nadje to poduzeće očekivanog otziva kod srpske publike, nego ljudi na koje se je izdavač neposredno obratio ne nađoše za vredno, da mu i slovca odgovore na njegova pisma. Od 1400 komada ćirilskog izdanja prodato je do danas 73, slovom sedamdeset i tri komada, dočim se od hrvatskog do sad ipak 500 raspačalo. Ovih 500 predplatnika da kako, da ne pokrivaju štamparske troškove toga izdanja, al je hrvatski sabor prošle periode dozvolio izdavaču potpore od 2000 f. u tu cel.

Ako ovako i nadalje ostane, to će morati uz grdnu dosadanju štetu izdavačevu srpsko izdanje ćirilicom p r e s t a t i. Blizu je pameti i obrazu srpskom, da taj prestanak ne bi baš srpskom licu na diku poslužio. Da do toga ne dođe, to je koliko u interesu naše narodne umetnosti, toliko i u časti srpskog imena. Omladina srpska neka se zauzme ponovice za to poduzeće, da naidje ovoga puta na srdačniji otziv. Osim toga mislimo, da su dužna i srpska učevna društva, kao što su "Matica srpska" i "Srpsko učevno društvo" u Beogradu, da potpomognu ovo poduzeće. U Srbiji koja je otpočela nov slobodan i nezavi-

san život svoj, valja da se i u tom pogledu pomaže nov život, koji će zaseniti stari nehaj srpski. Tako imade državnih faktora koji bi mogli i trebali da isposluju subvenciju takom poduzeću, kao što je hrvatski sabor učinio već, ako nećemo, da nam se reči o bratinskoj zajednici tumače kao prazne reči bez sadržine svoje. Nadamo se da ovaj glas neće biti: glas vapijućeg u pustinji!"

Međutim, Franjo Š. Kuhač nije bio samo sakupljač narodnih popijevaka, napjeva i plesova nego i glazbeni teoretičar. Prije početka njegovog skupljačkog rada prethodila je dugotrajna stručno glazbeno-teoretska naobrazba, a tijekom skupljanja i proučavanja napjeva narodnih popjevaka dolazio je do novih, za svoje vrijeme, a još i danas značajnijih teoretskih spoznaja. Svakako da prije prikaza nekoliko njegovih pisama koja svjedoče o njegovom mukotrpnom radu, nesporazumima s javnošću i materijalnim nedaćama koje su mu onemogućavale normalan znanstveni rad neće biti na odmet iznijeti njegove teoretske postavke, opažanja i razmišljanja o jugoslavenskoj glazbi koja je objavio u "Narodnim novinama" br. 150, Zagreb, 1869.

U svojoj estetičkoj raspravi: "O narodnoj glasbi i njezinu značenju u svjetskoj muzici," između ostalog kaže:

"Ako se u jugoslavenskoj glasbi do danas još nije ništa većeg učinilo, nije, kako nas žele obsieniti, kriv malen prostor, (Magjari razpolazu još manjim zemljištem), a nije ni kriva nestašica muzikalnih talentah i muzikalnih silah, nego jer smo još u početku, da u glasbi obistinimo j u g o s l a v e n s k u i d e j u, i jer je još premalo gradiva, da bi se jugoslavenski napjevi proučiti mogli u svih svojih nuancah i razlikah. (...)

Potrebno je dakle iz obćenitoga, iz kulturno-historičkog kao i estetičkog gledišta, da se svaki narod, koji razpolaze nekom, doista osobitom narodnom glasbom, pobrine, da postojeće narodne napjeve, koliko se god putah bude moglo, daje javno izvesti; (...)

Dakle je u interesu domovine i u interesu odhranjanja vlastite djece, da se narodna glasba sviestno goji, pa makar i nebio po čudi ukus narodnih napjevah doseljenim otcem (obzirom na austrijsku državu, gdje je u najviše gradovah mješovito stanovništvo); jer se nastojanjem oko narodne glasbe neunapređuje samo duševni napredak naroda, nego jer se i glasbi, uzev ju u cielosti, čini velika usluga. Zanemari li se narodna glasba dotične zemlje, učini li se mlado srce pristupnim samo za svjetku glasbu, to će doista biti silah, koje će u glasbi štogod stvarati, ali ono, što će stvoriti, neće biti izvorno; (narodno, hrvatsko), što više, bude li se prezirala narodna glasba, to se nijedno diete neće potaknuti, da se posveti onom zvanju, koje je doista spojeno s mnogo muke i borbe, koje rietko zajamčuje priznanje, a još manje materijalno blagostanje, no koje domovini nije nikad na sramotu."

Ipak, šireg razumijevanja nije bilo i on je bio prisiljen naknadno i ponovo objašnjavati svoja shvaćanja, boriti se protiv omalovažavanja svojih nastojanja i svoga rada u cijelosti.

U svom članku: "Dva hrvatska glasbenika" objavljenom u "Viencu" br. 31, Zagreb, 1875. odgovarao je pojedincima iz ondašnjeg Hrvatskog salona koji su s potcjenjivanjem gledali na njegov rad navodeći i primjer Sabora koji nije imao dovoljno razumijevanja za traženu materijalnu pomoć, ali i jednog zastupnika koji se čak javno narugao njegovu radu. Primjeri su ilustrativni jer su o Kuhačevu djelu sudili "upućeni" i "neupućeni" i prisiljavali ga na dijalog koji su, kao i poglede njegova autora, uanprijed otklanjali.

Donosim jedan odlomak iz spomenutog članka:

"Gradivo za izpitivanje jugoslavenske glasbe, što sm ga skupio bio, može se uistinu smatrati obilnim prema našim okolnostima. Dieli se u dvoje: U prvom dielu skupljena je praktična glasba našega naroda i domaćih skladatelja; u drugom pako skupljeno je gradivo za poviest umjetnosti južnih Slavena. Obie te sбирke poslah g. 1873. na bečku izložbu, gdje se stekoh kolajnu. G. 1872. i 1873. predložih hrvatskomu saboru, da se moja sбирka narodnih napjevah izdade, nu sabor ne pristade na moj priedlog, dá, neki između gospode zastupnika izvolio je o mojoj radnji šale sbijati i narugati se našoj narodnoj glasbi. Ima ljudi u nas, koji nikad ozbiljno i temeljito razmišljali niesu, (...) a ti ljudi opet misle da im pripada pravo suditi i odlučiti ob umjetnosti unašoj domovini."

Bez obzira na to što su "takvi ljudi" sudili i odlučivali o mnogim glazbenim pitanjima, Kuhač je vodio upornu borbu za afirmaciju svoga stajališta, kao i za afirmaciju nacionalnog obilježja glazbe i njezine uzajamnosti na našem području.

U travnju 1894. ocjenjivao je knjižicu "Igre in pesmi za otroška zabavišča in ljudske šole" Ivana Mercine. Izdala "Družba sv. Ćirila in Metoda" u Ljubljani, 1893. godine.

(nastavak)

⁹ O narodnoj glasbi i njezinu značenju u svjetskoj muzici. Estetična razprava od Fr. Xav. Kocha (Kuhača.) Izašla u "Narodnih Novinah" u Zagrebu, u petak 2. u subotu 3, u ponedjeljak 5. srpnja 1869. (Broj: 148, 149, 151).